

H 284 Igelkott¹

Sven Erik Mattsson

2020-12-02

Inledning

Alex Carlsson har skrivit om H 284 Igelkott i Häftessamlaren, nr 77, april 1997. Han ger kännetecken för omslagsklichéerna. I de häften han studerat hade endast funnits omslag i klichétyp 1~1. Häftet förekommer med både delade och hela kn. Min studie visar att häften med delade kn har omslag i klichétyp 1~1, medan de mer ovanliga häftena med hela kn har omslag i klichétyp 1~7. Det kan redan sägas att dessa ofta har ett svagt tryck och att det kan vara svårt att hitta kännetecknen på insidan. Nedan redogörs för färgkortet och hur tryckupplagor och kn hör ihop.

Färgkort och upplagor

Postverkets frimärkstryckeri för något som de kallar *färgkort* för att notera färggång. På tryckpressen finns ett cylinderräkneverk som räknar antalet varv som tryckcylindern roterat. För en tryckserie, TS, noteras startvärde och slutvärde. Skillnaden mellan ”Till nr” och ”Från nr” ger ”Summa”, som är antalet varv som tryckcylindern roterat. Denna information finns sammanställd i tabell 1.

Tabell 1: Sammanställning av information från färgkortet för H 284 med kända kn.

TS	Datum	Cylinderräkneverk			Upplaga enl färgkort	Kn		Upplaga enl funna kn
		Från nr	Till nr	Summa		funna	delning	
1	750818	804 200	849 100	44 900	2× 538 800	09080–65361	2/3, 2.5/2.5	2× 562 820
2	751021	058 500	075 100	16 600	2× 199 000	93597–06198	00.0.00	2× 126 020

Av färgkortet framgår att H 284 har tryckts vid 2 tillfällen. Vid utgivningsdagen 751011, kunde det alltså bara finnas häften från TS 1. TS 1 har delade kn 2/3 eller 2.5/2.5, medan TS 2 har hela kn.

Eftersom tryckcylindern hade 2x12 inlagor per varv så får man antalet häften genom att multiplicera ”Summa” med 24. Då vi kommer att arbeta med kn, så har vi istället räknat om till antal kn. Kn trycktes på vart 10:e häfte från nedre delen av cylindern. Antalet kn får man alltså genom att multiplicera ”Summa” med 1.2. Enligt färgkortet har det för TS 1–2 tryckts $2 \times 737\,800 = 1.47$ milj inlagor. Försåld upplaga anges till 1.30 milj. Detta ger ett spill på 0.17 miljoner inlagor eller 10 %.

¹ Publicerad i Häftessamlaren, Nummer 1 (125), mars 2009.

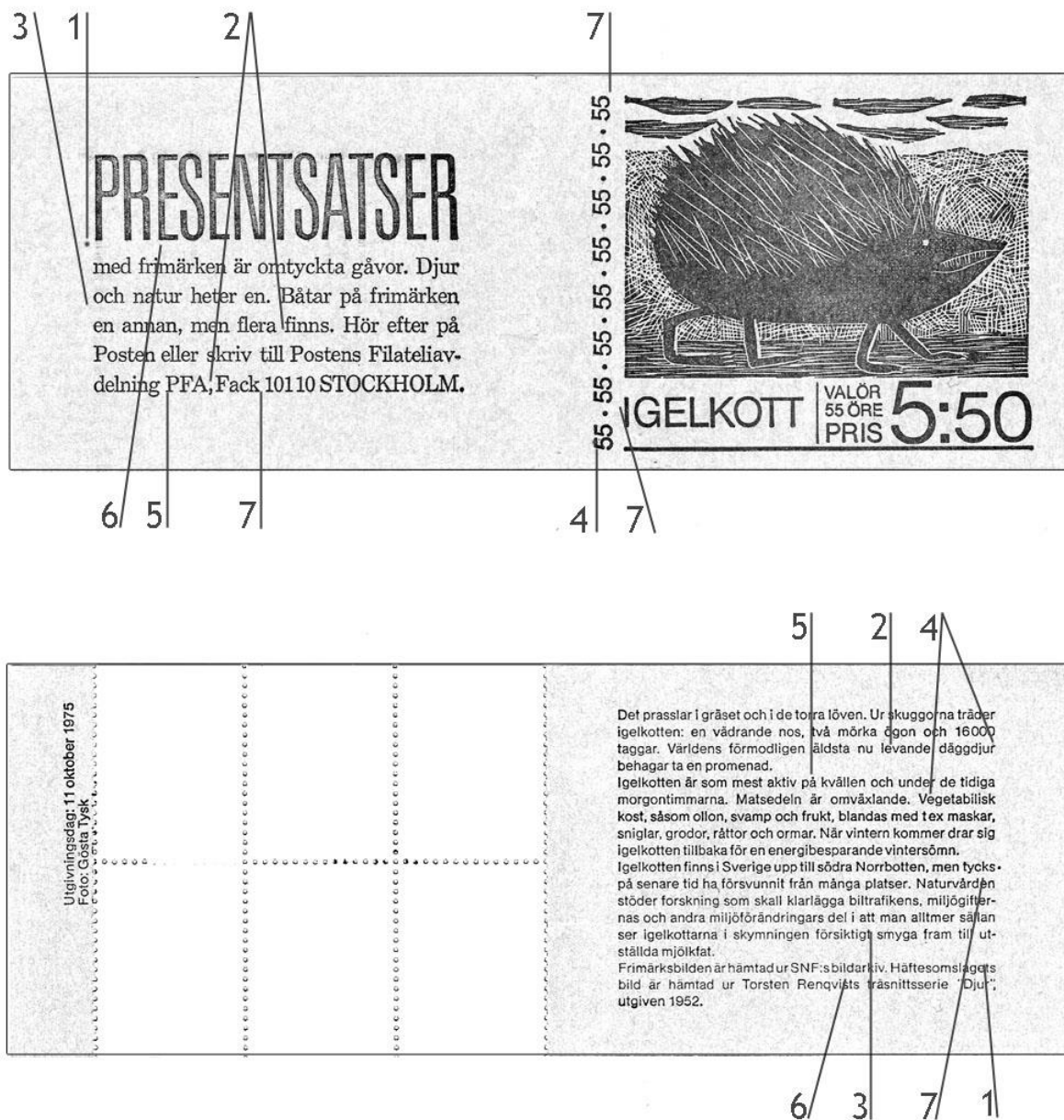
2012-10-27 Uppdaterat förteckningarna över kända kn-tusental.

2019-01-15 Uppdaterat förteckningarna över kända kn-tusental och lagt till information om använda häftesmaskiner

2020-12-02 Nytt helt kn 06198 + c 1; nytt tusental, ny rest och ny övre gräns för helt kn

Omslag

En uppsättning av omslagsklichéer har hittats. Eftersom det är mer än 10 år sedan kännetecknen publicerades så återger vi dem här.

Vid tillverkningen av häftena H284 användes två olika maskiner för tryckning av omslag och inhäftning. De går under beteckningarna den 3:e och 4:e häftesmaskinen. Vi kallar dem i det följande HM3 och HM4. För en allmän beskrivning av häftesmaskinerna se, Atlas Häfteshandbok. För att kunna skilja på H284 gjorda med HM3 och HM4 behöver man känna till att HM3 satte horisontella ritsar på omslagets utsida. För H284 sitter de cirka 1 cm in från ytterkanten av sid IV. Ritsarna är vanligtvis tydliga, men de kan var mindre markerade. Emellertid så syns de i släpljus. Vidare är RT från HM3 av typ 1; de har tätt tryck och klichén kan vara skadad så att RT har otryckta fläckar eller ”hål”. RT från HM4 har glest tryck och är oftast ojämnt infärgade.

För TS 1 har HM3 använts för tryckning av omslag och inhäftning. I TS 1 har alla omslag klichétyp 1~1 och ritsar på sid IV. För TS 2 har HM4 använts och omslagen har klichétyp 1~7 och inga ritsar. I TS 2 är trycket på omslagets insida ofta svagt och det kan vara omöjligt att hitta kännetecknen. Jag har studerat många häften med hela kn och för alla kända kn-tusental hittat häften där jag kunnat finna kännetecknen på omslagets innersida. Alla dessa häften har varit av klichétyp 1~7.

Inlagor

För att mer säkert kunna fastställa om ett delat kn är äkta par så är det bra om man kan identifiera inlagorna. Med ett undantag har jag tyvärr inte hittat kännetecken på inlagorna utan cylindersiffra.

Inlaga 8 har ett 2 mm långt streck på IR vid högra kanten, 2.2 mm över och till höger om frimärksbild. Se bild, där strecket markerats starkare. Ett äkta par med delat kn + cyls 2 måste ha detta kännetecken på inlagen med första delen av kn.

Kontrollnummer-rester

I tabell 2 visas hur kn sitter i de olika tryckserierna. Siffrorna visar också vad kn har för rest vid division med 6 i de olika inlagorna. Om man håller inhäftningsremsan nedåt så att kn blir rättvänt så ökar inlagenumret åt vänster. Det är därför inlagorna förekommer "baklänges" i tabellen. För serier med delade kn så förekommer kn på alla inlagor. Vid helt kn finns det bara kn på hälften av inlagorna. Om det finns kombinationer med cyls, så finns det bara kn i inlagor med udda nummer och vice versa om det inte finns kombinationer med cyls förekommer kn bara i inlagor med jämna nummer. Normalt anger man resten för kn vid cyls 1 (inlaga 1) som rest för en serie. Därför har inlaga 1 och dess rester markerats med fet stil i tabell 2.

Tabell 2: Kn-rester för olika TS och inlagor.

TS	Kn	Inlaga												
		12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	12
1	09080–25592	0		1		2		3		4		5		
	26698–38287	2		3		4		5		0		1		
	39914–41664	0		1		2		3		4		5		
	43389–47041	4		5		0		1		2		3		
	48179–52217	0		1		2		3		4		5		
	53250–59305	4		5		0		1		2		3		
	62081–65361	0		1		2		3		4		5		
2	93597–99999		1		2		3		4		5		0	
	00000–04685		3		4		5		0		1		2	
	06198		1		2		3		4		5		0	

TS 1

Alla häften från TS 1 har häftats in HM3. Omslagen har klichétyp 1~1 och ritsar på sid IV cirka 1 cm från ytterkanten. Förkommande kn är delade. Omvänt gäller också: Alla häften med omslag i klichétyp 1~1 kommer från TS 1 och alla häften med delade kn tillhör TS1.

Kn sitter 11–13 mm från frimärksbild. De är delade 2/3 eller 2.5/2.5 och delningarna förekommer om vartannat i hela tryckserien. Vid kombination med kn och cyls så är cyls placerat vid andra delen av kn. Som det framgår av tabell 2 så hoppar resten ofta. Det är inget ovanligt för häften med kn antikva. Kn-räkneverket hängde troligen inte med vid start eller stopp.

Första siffran i kn är svag (ibland till och med oläslig) på jämna nummer. På bilden ovan är det delade kontrollnumret 34252, och den första siffran 3 ganska svag och svårläst. Det är svårt att skilja på 1 och 4 och ibland 3 och 5. Första siffran i kn är tydligare för kn som är udda nummer.

Kn från följande tusental är kända: 09–15, 18–23, 25–35, 37–59, 62–65. Kombination med RT på första delen av kn förekommer vid 28, 40, 46, och 58-tusen. Kombination RT och kn på andra delen av kn förekommer vid 10 och 37-tusen.

TS 2

Alla häften från TS 2 har häftats in HM4. Omslagen har klichétyp 1~7 och saknar ritsar. Förkommande kn är hela och sitter centralt och 10–11 mm från frimärksbild. Omvänt gäller också: Alla häften med omslag i med klichétyp 1~7 kommer från TS 2 och alla häften med hela kn tillhör TS2.

Fram till november 2020 var endast kn i intervallet 93597–04685 kända och från följande tusental: 93, 95, 99, 01–04. Kombinationer med RT+ kn och tripplar finns vid 01–02-tusen. Problemet är att det borde finnas dubbelt så många tusental. Vi saknar omkring 200 000 inlagor i 2 band. Eftersom det totala spillet bara verkar vara 170 000 inlagor så borde mer av TS 2 har inhäftats och sålts. Detta gäller även om antar att man endast kasserat inlagor från undre bandet med kn. En förklaring kan vara att postkassörskorna kan ha beordrats att frankera upp de kvarvarande resterna av upplagan.

I mitten av november 2020 hittade Bo Göransson i en lott ett H284 med helt kn 06198 + c 1.

Detta kn 06198 har rest 0, medan kontrollnumren i intervallet 00–04-tusen har rest 2. Kn har hoppat, men som tabell 2 visar så har resten hoppat ofta i TS 1 för de delade kontrollnumren. På pressen GI med kn antikva hoppade kn ofta, så hopp i kn är inget ovanligt för GI. Jag hoppas ni inspireras av fyndet och kan komma med nya intressanta rapporter.

Efterskrift

Uppgifterna i denna artikel bygger på min och Per-Olof Perssons samlingar.

Rapporter om nya kn-tusental är mycket välkomna. Kontakta Sven Erik Mattsson, E-post SvenErik.B.Mattsson@gmail.com